

Az egykori ungvári jezsuita patika

Sági Erzsébet dr.

Užhorod Ukrajna. Az első rendi patikus 1745 őszi megjelenéséhez köthető a patika alapítása. A gyógyszerészár kezdetétől fogva közforgalmú volt. A rend 1773 évi feloszlatakor a becsértéke 800 forint volt.

Ungvár Ung megye megyeszékhelye volt, most Ukrajna Užhorod városa.

Az ungvári jezsuita rendház története Homonnán kezdődik. *Homonnai Drugeth György*, Ung és Zemplén vármegye főispánja hívta be a jezsuitákat. 1613-ban lakhelyet és jószágot adományozott nekik, ők kollégiumot alapítottak és megkezdték a tanítást. 1619-ben Bethlen Gábor katonái elől Lengyelországba menekültek és csak tíz évvel később tértek vissza. Biztonsági okból pártfogójuk fia, János később a rendházat Ungvárra helyezte át. 1644-ben I. Rákóczi György csapatai elől ismét eltávoztak, majd Thököly Imre serege 1679-ben és 1685-ben ostromolta a várat, emiatt megint menekültek. Az iskola 1700-ban újra működött, de a Rákóczi-szabadságharc miatt 1711-ig nem volt folyamatos sem az oktatás, sem a jelenlét, holott az iskola nagyon népszerű volt: három megyéből küldték oda a szülők a fiaikat tanulni. A rend feloszlatakor 1773-ban hatosztályú volt a gimnázium [1, 2].

Homonnán 1640–1642 években ápolóként, majd 1643-ban patikusként tartózkodott *Petrus de Portes fráter*, azonban ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy ott közforgalmú gyógyszerész lett volna [3].

Az ungvári kollégium naplója 1745 november 5-én és 19-én név szerint említi *Christophorus Hartl* jezsuita patikust és azt is, hogy gyógyszer készített [4].

A jezsuita patika fennállása idején sem a városban, sem a megyében nem volt másik gyógyszerész, tehát annak kezdetétől fogva közforgalmúnak kellett lennie, amit az is megerősít, hogy hatóságilag ellenőrizték [5].

Lehetséges, hogy a gyógyszerész berendezése már a patikus megjelenése előtt elkészült. Ezt látszik igazolni az a tény, hogy az ungvári kollégiumban tartózkodott asztalos műhelyfőnökként 1742 évben *Codelli József*, akinek a közszegi, a szakolcai és a székesfehérvári patikabútor készítése is tulajdonítható [6]. Ennek eldöntése a művészettörténészekre vár.

A patika világi alkalmazottai voltak: egy gyógyszerészvezető, egy beosztott gyógyszerész és egy laboráns. Az ötéves bérük évi 400 forint volt [7].

Az ungvári jezsuita patika rendi gyógyszerészei:

– 1745 ősztől 1761-ig *Christophorus Hartl*. Róla több ízben feljegyezték a háztörténetben, hogy számos alkalommal távoli helységekre is beteghez hívták, mivel ő a rendbe lépése előtt sebész is volt. Mellette dolgozott

1750-ben *Mathias Stadler*, 1751–52-ben *Carolus Smichei*, 1754-ben *Adamus Schwinghaimber*, 1757–60-ban *Ferdinandus Ibandt* és 1761-ben *Josephus Winkler* mint beosztottak.

– 1762–1767 között *Ferdinandus Ibandt*,

– 1768-ban *Wenceslaus Dukat*,

– 1769–1770 között *Franciscus Tandler*,

– 1771-ben *Matthaeus Rauzi*,

– 1772–1773 között *Joannes Nep. Friesl* [8, 9].

A rend 1773 évi feloszlatakor a bizottság úgy döntött, hogy a gyógyszerész eladásáig az ott lévő jezsuita fráter maradjon. Kapott 100 forintot polgári öltözetre és 48 forintot három hónapra, mint a többi szerzetes [10].

A gyógyszerész becsértéke 800 forint volt, azt az 1775 június 18-án megtartott nyilvános árverésen az eddigi provizor *Joannes Nep. Friesl* vette meg 1000 forintért [11]. A leltárba vett 35 könyvet az egyetem könyvtárának kellett elküldeni [11]. Az új tulajdonos győri születésű volt, még a rendbe lépése előtt 1764 évben a komáromi *Melchior Khielnél* nyerte el a testimonium tirocinale, a pesti egyetemen 1786-ban vizsgázott [12].

A gyógyszerészre működési ideje alatt panasz nem volt.

IRODALOM

1. *Gyenis András S. I.*: A régi magyar jezsuita rendházak. Bp. 1941. 54. old. – 2. *Mészáros Károly*: Ungvár története a legrégebbi idők óta. Pest. 1861. – 3. *Lukács Ladislaus S. I.*: Catalogus personarum et officiorum Prov. Austriae. S. I. Róma. Inst. Hist. S. I. 1978–1995. – 4. Bp. Egyet. Könyvtár. Cod. Ab 127. Diarium Coll. Ungv. 1734–48. – 5. MOL. Hit., Acta San., C 37; Lad D; Fasc. 8. – 6. BEK Cod. Ab 127. – 7. MOL. M. Kanc., Acta Gen., A 39; 1773; No 2989. – 8. *Lukács, L.*: passim. – 9. *Grabarits István-Grabaritsné Ildikó Zuzanna*: Az osztrák jezs. rendtart. patikái és patikusai. 1716–1773. Orvostört. Közl. 107–108 (1984) 134–160. old. – 10. MOL. Hit., Litt. pol., C 67; 1773; Fasc. 124. No 90. – 11. MOL. idem C 67; 1775; Fasc. 22. No 34. – 12. SOTE Album Chyrurgorum et Pharmacopaeorum.

E. Sági: *The late pharmacy of Jesuits at Ungvár*

Užhorod, Ukraine. The foundation of the pharmacy can be associated with the appearance of the first Jesuit pharmacist in the autumn of 1745. This was a community pharmacy from the beginning. The order was dissolved in 1773 – at that time the estimated value of the pharmacy was 800 forint.